

Följande är inspelat den 8 juni 1970 och härrör sig från ett besök hos fru Maria Sundin i Hedvigsfors och hennes dotter Anna-Greta. Fru Sundin är född år 1884 i Njutånger och Anna-Greta Sundin år 1910 i Gävle. Fru Sundin var dotter åt trädgårdsmästare Forsberg, som hade tjänst hos amiral Lindman i Iggesund. Trädgårdsmästare Forsberg flyttade sedermera med familjen Lindman till Hedvigsfors år 1904.

Vid 14 års ålder kom fru Sundin i tjänst hos amiral Lindmans och började då passa deras tre barn, Rolf, Eva och Karin. Hennes syssla var att passa barnen, hjälpa till med deras kläder, mat o.s.v. Hon berättar att hon i arbetet alltid var klädd i bomullsklänning och vitt förkläde. Fru Sundin tjänstgjorde också i Stockholm hos familjen Lindman med att passa barnen. Hon berättar att hon sov i flickornas rum. Hon gifte sig sedermera och flyttade till Gävle, där hon fick dottern Anna-Greta.

Fru Sundin blev emellertid tidigt änka, och år 1913 kom hon till Hedvigsfors där hon åter började arbeta hos familjen Lindman. Där fick hon i uppgift att vara föreståndarinna för herrgården. Hon skulle se över alla sysslor, anställa personal som skulle städa tills familjen Lindman kom os.v. Det var hon som fick meddelande när amiralens familj skulle komma. De brukade komma och vara i Hedvigsfors på påsken. Se-

dan kom de i början på juni och stannade ungefär tre månader. På hösten kunde också amiralen komma för att jaga hare. Amiralens hade sin egen personal med sig från Stockholm under sommarvistelserna i Hedvigsfors. Där fanns en kokerska, hon kallades för mamsell, en första och andra husa, och en betjänt som hette Vilhelm Thunberg. Denne Vilhelm Thunberg var som ett fosterbarn hos trädgårdsmästare Forsberg. Betjänten Thunberg var i tjänsten klädd i mörkt vinröd livré med blanka knappar som det stod L på. År 1924 utflyttade han till Amerika, och efter honom hade man inte längre någon betjänt i Hedvigsfors.

Betjäntens uppgift var bland annat att sköta om amiralens kläder och hans rum samt servera middagar. Första husan hade i uppgift att sköta fru Lindmans kläder, medan andra husan var den som skulle diska, städa o.s.v.

På vårarna kom Lindmans packning skickad från Stockholm. Bland annat så kom det stora lådor med mat ifrån Nordkvists affär. Fröken Sundin minns väldigt väl hur gott det brukade lukta ur de här lådorna. Man packade upp dem i ett torrskafferi i flygeln, där ett badrum numera är inrett. De varor man fick ifrån Nordkvists bestod av konserver och sådana saker som inte fanns att köpa hos Fridolfsson i Hedvigsfors, t.ex. pulversocker, mandel, ostar, inlagd sill o.s.v.

Lindmans hade egna höns i Hedvigsfors, och det var en fru som skötte om dem. På vintrarna skickades äggen i särskilda kartonger till Stockholm till Lindmans. Man hade får också, och det var fru Sundin som skulle ta reda på ullen. Dels sålde hon ull för 1.50 per kilo, och dels skickade hon bort till beredning. Vid ett tillfälle lämnades ullen till en fru i Dala som spann den. Garnet skickades sedan till färgning, och sedan vävde fru Sundin tyg till en sportkostym åt amiralen.

Vid 9 till 1/2 10-tiden på morgnarna skulle frukosten serveras. Amiralen hade då badat på morgonen, samt gått sin vanliga promenad upp till Flesma, runt Flesman innan han kom tillbaka. Det var på den promenaden som han alltid lade en sten på ett visst ställe, och där det sedermera har bildats vad man kallar amiral Lindmans röse. Samma tradition, med promenad, morgonbad och att lägga sten på röse har sedermera doktor Sundblad följt upp. Klockan 13 skulle lunchen serveras och halv fem kom sedan den stora tecceremonin, som fru Sundin hade hand om. Familjen Lindman hade ett speciellt tebord av porslin i salongen, och en särskild teservis, till vilken bland annat hörde en vattenkanna, som stod på eld. Den hängde så att man kunde lätt tippa vatten ur den. Den här tecceremonin var en ren ritual, och fru Sundin tror, att själva ceremonin var utav engelskt ursprung.

Middagen serverades klockan sju på kvällen. Då skulle det vara smörgåsbord, som ofta bestod bland annat utav inkokt ål. Därefter åt man soppa och en fisk- eller kötträtt plus efterrätt. Efter middagen skulle kaffe serveras i salongen.

Det blev en lång arbetsdag för de anställda på herrgården. Lindmans hade mycket ofta gäster, och till alla gästrummen skulle det bäras varmvatten till tvättning, och under påsken, vid påskbesöken, skulle det eldas i kakelugnarna. Lindmans hade ofta stora middagar på Hedvigsfors. Bland annat var det kräftkalas, då man fick kräftor ifrån Strömbacka. Fru och fröken Sundin berättar, att det var ofta fina

gäster, politiker och statsmän o.s.v. Vid dessa tillfällen lejde fru Sundin hjälp till servering och hjälp till köket, bland annat någon skicklig kokerska. Det var mycket noga med att serveringen skulle skötas perfekt, berättar hon.

Vid påskbesöken var fru Sundin ensam på herrgården, men kunde leja hjälp för att klara av ruschen. Då brukade amiral Lindman bjuda kyrkoherden i Bjuråker och familjer från Strömbacka på middag och kortspel. Detta var sedan fru Lindman hade avlidit.

Till fru Sundins uppgifter hörde också att ta hand om de jättestora linneförråden. Varje vecka var det stora tvättar, till vilka hon lejde hjälp. Även för strykning måste hon anskaffa hjälp utifrån. Det fanns en tvättstuga bakom herrgården, och även en stor mangel, som drogs utav trädgårdspojken. I tvättstugan fanns också en särskild strykugn, där strykjärnet sattes fast och värmdes upp. I sjön bakom tvättstugan klappades kläderna. Det blev förfärligt mycket tvätt på den här tiden. Bara i köket gick det åt en massa handdukar, och man hade speciella sådana för beredning och tillagning utav fisk, kött o.s.v.

Liksom fru Sundins mor före henne hade gjort, bryggde fru Sundin vartannat eller vart tredje år dricka åt amiralen. Det ölet kallades för det 100-åriga ölet. Det hade ursprungligen kommit ifrån Österbybruk i en tunna, och traditionen blev den, att den här öltunnan aldrig skulle få stå tom. Varje gång det bryggdes öl, tappade man av det som fanns kvar på tunnan i flaskor, och fyllde på tunnan igen. Fru Sundin hade en karl till hjälp, som gjorde det mesta grovarbetet åt henne. Hon berättar, att ölbrygden ändå var ett mycket tungt och ansvarsfullt arbete och det tog flera dagar. Vid brygden höll hon till i tvättstugan, som också kallades för brygghuset. Receptet på ölbrygden har fru Sundin själv skrivit upp i en bok, och det lyder som följer: gammalt öl: till trettio kannor öl tages fem fjärdingar malt, som varit mältat ett år. Syftas med kallt vatten kvällen förut. (Inom parentes kan sägas att syftas betyder stänka med vatten.) Sedan brukas maltet med kokande vatten ett par timmar. Därefter påöses kokande vatten, så mycket som skall vara till ölet, röres om med spadar, täckes över och får stå ett par timmar. Så avföres vatten och kokas tolv gånger på mäskningskaret. Sedan bäres det på rosten och kokas på, tills vörten rinner klar. Så öses vörten i pannmuren och får koka tre à fyra timmar tills den skär sig, vilket provas med ett glas. Sedan urtappas och silas ölet i kar och får väl svalna, då jästen ilägges och karet väl täckes. Då det jäst till ett fint skum är det färdigt att tappas på tunnan, som väl sprundats med kitt och harts. Svicken lämnas okittad några dagar tills jäsningsen. Ett skålpund pomeransskal ilägges, beskas efter smak minst ett kilo humle till varje sats.

Det här ölet blev förfärligt starkt, påpekar fru Sundin. Hon tror inte alls att det vore tillåtet att tillverka något sådant i dag. Hon minns också att det blev rester kvar utav ölet, och utav det gjorde man svagdricka, som man gav bort till befolkningen i Hedvigsfors.

I Hedvigsfors bodde på den här tiden smederna, det var bröderna Lindgren, samt jordbruksarbetarna, medan arrendatorerna och skogsarbetarna ofta bodde utanför själva bruksområdet. Varje julafton åkte fru Sundin och rättaren runt i en släde för att dela ut julgåvor till Hedvigsforsfamiljerna, speciellt till änkorna och de som hade det litet säm-

re ställt. Från Stockholm hade fru Lindman då skickat speciellt fin korv som innehöll russin. En sådan korv fanns inte att få tag på i Hedvigsfors.

Fru Sundin skulle också inköpa en del varor, och de gåvor som hon åkte runt med bestod utav kaffe, risgryn, socker, ljus och korv. Alla barn fick julgranskonfekt. De här matvarorna delades ut till dem som arbetade på själva bruket, dock ej till arrendatorerna, berättar fröken Sundin. Änkorna fick särskilda paket, som innehöll varma kläder. Här berättar fröken Sundin att fru Lindman en gång skänkte bort ett par varma byxor till en änka, för att hon skulle ha. När hon sedan efterhörde hur den här gåvan hade fallit ut, om den gamla änkan var nöjd med presenten, så fick hon höra att kvinnan inte förstod sig på att använda byxorna utan hade sytt om dem till en ylletröja i stället.

Fru Sundin och hennes dotter och kusken Samuelsson fick särskilda julklappar till varje jul. Kusken Samuelssons son, Albert Samuelsson, blev den förste chauffören på Hedvigsfors. Efter Albert Samuelsson så blev Verner Lindgren chaufför. När Albert Samuelsson var chaufför så berättas det, att han ofta körde fram bilen litet för tidigt. Han var nämligen ängslig att man inte skulle hinna t.ex. till tåget i tid. Det kunde då hända att han körde fram bilen, under det att te-ceremonin pågick i salongen. Då berättas det som ett exempel på fru Lindmans generositet och godhet, att han blev uppbjuden att dricka te med familjen, och vänta tills amiralen var färdig.

Fröken Sundin minns, att den första bilen i Hedvigsfors kördes dit utav ingenjör Rolf Lindman. En fru Ljus i Hedvigsfors har berättat för fröken Sundin, att han vid det tillfället inbjöd de unga flickorna att åka med honom i bilen på en tur och det tyckte de var förfärligt märkvärdigt.

Som tidigare nämnts var fru Sundins pappa trädgårdsmästare i Hedvigsfors. Han avled 1917 och efter honom anställdes en annan trädgårdsmästare. Till herrgården hörde en stor köksträdgård, där man hade arter, morötter, bönor och potatis o.s.v. De här grönsakerna skulle konserveras. Då gick det så till, att fru Lindman bjöd ihop ungdomarna i Hedvigsfors. Mansell fick till detta tillfälle i uppgift att baka mycket vetebröd, kakor och tårter och bjuda ungdomarna på kaffe och bröd, medan de fick sitta i en gammal tvättstuga, sprita arter och göra i ordning för konserveringen. Fröken Sundin har varit med vid många sådana här tillfällen, och berättar, att ungdomen hade hjärtligt roligt.

En gång om året, på Lars-dagen, inbjöds alla arbetarfruar i Hedvigsfors på kaffe i trädgården på herrgården. Då kom gummorna i sina allra bästa gåbortskläder. Alla skolbarn bjöds även de till herrgården en gång varje sommar. Då fick de dricka choklad med vispgrädde och äta pepparkakor, väldigt stora pepparkakor, minns fröken Sundin. Sedan fick de roa sig med att spela krocket, gunga och leka i trädgården.

All bakning till Lindmans sköttes utav kokerskan. Apropos personalen, så hade den ett eget matrum innanför köket på herrgården, där köksan skulle duka till middag. Det var noga att även personalen skulle ha vit duk på bordet och använda servetter. Mellan köket och matsalen fanns ett serveringsrum med diskbänk. Numera är det toa-

lettrum där. Dit bars all disk ifrån matsalen. Det var husan som skulle diska, och det var därför viktigt att disken inte bars ända ut i köket, utan ställdes av i serveringsrummet. I köket fanns en jättestor järnspis, som eldades med ved.

De första åren amiral Lindmans bodde i Hedvigsfors, firades midsommar med att man hade majstång utanför herrgårdens staket nere vid sjön, och det var dans på en loge. Midsommarfesterna tenderade emellertid till att bli alltför bråkiga, och därför blev det slut på de här tillställningarna. Efter detta for Hedvigsforsborna vanligtvis till Strömbacka för att fira midsommar där, och amiralens hade en egen liten majstång och firade midsommar i sin trädgård. Fröken Sundin minns att hon som liten flicka tillsammans med andra småbarn, skickades ut för att plocka blommor i skogen, då amiralen skulle ha någon middag. Fru Lindman var speciellt förtjust i linneor, och hon ville ha långa ränkor utav de blommorna att dekorera middagsborden med.

Fru Sundin och hennes dotter bodde på den här tiden i trädgårdsmästarebostaden. Där bodde de gratis och hade även ved fri. Det kallades för förmån. Till lägenheten hörde ett litet land, dessutom hade man potatisland. Potatisland hade alla Hedvigsforsbor på den här tiden. Det var ett stort område där man fick ha sina ägda potatisfåror.

Vid den här tiden hade alla på bruket litet jord, två kor, gris och kanske lite höns. Bröd bakade man själv i alla familjer, i bakstugan. Fröken Sundin minns fru Samuelsson, som brukade baka stora blåbärskakor med sirap på. Kakorna var utav råg.

Amiral Lindman bodde på herrgården i Hedvigsfors ända till 1936, då han omkom i en flygolycka. Fru Sundin minns att hon packade hans resväska till den här sista resan. Därefter användes herrgården i Hedvigsfors som ett slags semesterhem för tjänstemännen vid Iggesund, och senare kom doktor Sundblad och hans familj att flytta in där.

- Fanns det några kvarställen i närheten?

- Ja, så va tre bare ända i ända som vi bodde. Å då fanns ju flera.